

УДК 811.161.1:811.161.2'373.42

ЖОВТИЙ: ПРОТОТИПНА РЕФЕРЕНЦІЯ

Мартінек С.В.

Актуальність. Лінгвістичні студії когнітивного напрямку, що спрямовані, передусім, на пошуки когнітивного аналога – відповідної концептуальної структури – для кожної мовної одиниці, дають змогу по-новому підійти до аналізу багатьох мовних явищ, зокрема до вивчення назв кольорів і особливостей членування колірною континууму в різних мовах. Дослідження цієї проблеми проводяться зазвичай на мовному матеріалі, відібраному з корпусу текстів [див. 2; 5; 6; 7; 8; 9; 10 тощо], або шляхом лінгвістичної інтроспекції [див. 13]. Проте, як зазначає С. Бартмінський, лінгвістичний аналіз повинен спиратися на дані, отримані з трьох найважливіших джерел: системи мови, матеріалів анкет і текстів – та верифіковані на ґрунті власної інтуїції дослідника; і хоча результати, експліковані на підставі матеріалу, отриманому з різних типів джерел, дещо відрізняються, вони містять також повторюваний набір ознак [1, с. 66-67]. Отже, з одного боку, експлікацію концептуального змісту, пов'язаного з корелятивними мовними знаками у свідомості носіїв різних мов та культур, потрібно проводити на різноманітному матеріалі, а з другого – необхідна експериментальна перевірка психологічної релевантності висновків, отриманих шляхом лінгвістичної інтуїції. У зв'язку з цим особливого значення набувають психолінгвістичні методи дослідження, зокрема метод асоціативного експерименту (АЕ).

Вступ до проблеми. Як вважає К. Вашакова, дослідження структури базових назв кольорів треба розпочинати з відповіді на запитання, до яких елементів (фрагментів) світу природи (натуральних об'єктів) або артефактів, для яких певний колір становить сталу ознаку, відносять носії мови відповідні назви барв; а відтак потрібно встановити типові об'єкти, яким властивий зазначений колір [10, с. 60]. Таке дослідження сполучуваності назв кольорів повинно виявити класи назв об'єктів і явищ, до яких застосовують відповідну назву кольору в певній мові, а подальший зіставний аналіз уможливити відтворення семантичних структур корелятивних назв кольорів у різних мовах [10, с. 61]. Причому сітьові моделі, побудовані для кожного з базових кольорів у порівнюваних мовах, повинні враховувати прямі й переносні значення назв цих кольорів, а також їхні символічні й культурні відповідники [9, с. 18].

Однак виділення об'єктів, що є типовими носіями певного кольору, можна здійснити не тільки за матеріалами корпусу текстів, але й експериментальним шляхом, використовуючи психолінгвістичний експеримент, коли ми звертаємося безпосередньо до свідомості мовців. Ще в 1988 році О.О. Залевська писала, що „настав час переходу від досліджень описового типу до пояснення встановлених фактів з урахуванням специфіки процесів категоризації навколишнього світу” і тільки за цієї умови „аналіз національно-культурної специфіки вербальних асоціацій перестане бути самоціллю” [15, с. 48]. Вивчення особливостей концептуалізації колоративів, у тому числі культурно-специфічних, із використанням методу АЕ повинна супроводжувати змістовна інтерпретація отриманих результатів. Оскільки лексичний знак поза екстралінгвістичним і / або вербальним контекстом здатний актуалізувати відповідну сукупність концептуальних уявлень у свідомості мовця, а також складну систему оцінок і емоцій, реакції, що виникають під час пред'явлення певного стимулу, дають змогу реконструювати корелятивний фрагмент концептуальної картини світу з його змістовними характеристиками. Отже, мета дослідження – виявити психологічно релевантні прототипні

референти *жовтого* за результатами АЕ і надати змістовну інтерпретацію отриманих реакцій. Матеріалом дослідження послуговували дані асоціативних словників та експерименту з носіями української мови.

А. Вежбицька на ґрунті лінгвістичної інтроспекції доходить висновку, що „природна референтна віднесеність для жовтого – це сонце”, і пропонує таку експлікаційну формулу:

X – жовтий

коли люди бачить щось, подібне до X-а, вони можуть подумати про сонце

у деякі моменти можна бачити багато чого

коли люди бачать предмети, подібні до X-а, вони можуть подумати про це [13, с. 265].

Результати АЕ з носіями англійської мови [3] підтверджують правомірність експлікації, запропонованої А. Вежбицькою, оскільки найчастіше серед реакцій, що експлікують уявлення про об'єкт зазначеного кольору, дійсно становить сонце: *sun* 6% (пор. також *sunlight* 1%). Про важливість сонця як прототипного референта жовтого для носіїв англійської мови свідчать також реакції-кологоративи на стимул *sun yellow* 3%, *golden* 1%. Крім того, значну частину реакцій на стимул *yellow* становлять назви рослин, яким властивий жовтий колір: *banana* 5%, *buttercup*, *buttercups*, *grapefruit*, *lemon* – по 1%. Проте, на відміну від сонця, ця ділянка референції не має чітких меж і не пов'язана з одним конкретним референтом.

Проте, як застерігає Р. Токарський, з огляду на те, що лексиці загалом, а зокрема, назвам барв, властивий лінгвістичний релятивізм, не можна автоматично переносити експлікацію, яку запропонувала А. Вежбицька для англійського *yellow*, навіть на найближчий їй відповідник в іншій мові [6, с. 95]. У польській мові, пише Р. Токарський, сполучення прикметника *żółty* з іменником *słońce* трапляється дуже рідко; навіть порівняльні конструкції *żółty jak...* містять як еталон порівняння не *słońce*, а такі об'єкти, як *cytryna*, *kanarek*, *śloma*. Тоді як епітетом до слова *słońce* найчастіше виступає прикметник *złote* [6, с. 98], натомість назва *złoty* у польській мові частотніша, ширше представлена у фразеологічній системі мови й тісніше пов'язана з прототипною референцією *slonca* [6, с. 113]. Р. Токарський відзначає існуванням подвійної прототипної референції для польського *żółty*: це не тільки *сонце*, але й *осінь*; причому така референція приводить до розвитку, з одного боку, конотацій 'тепла', 'досконалості', 'багатства' й 'радості', а з другого – конотацій 'смутку', 'старості', 'смерті' [6, с. 110-111].

К. Вашакова також вважає, що найбільш відкриту сферу для польської назви *żółty* становить „світ рослин” – як свіжих (квіти), так і зів'ялих. Прикметник *żółty* уживається з назвами рослин у стадії цвітіння (причому відбувається метонімічний перенос із самої квітки на цілу рослину або на плодини, вкриті цвітом) або плодів – в основному у стадії дозрівання (у цьому випадку також може відбуватися метонімічний перенос, коли відповідна назва кольору стосується до всього дерева) [8, с. 102-103; див. 7]. Зафіксовано також численні контексти, у яких назва кольору *żółty* описує колір рослин у кінцевій стадії їхнього розвитку або той колір, який вони набувають унаслідок засухи; у цьому випадку колір листя переноситься метонімічно на всю рослину або на простори, що вкриті цією рослинністю [8, с. 104]. Тому, вважає К. Вашакова, *żółty*, насамперед, пов'язується з осінню, і хоча колір осіннього листя буває червоний, помаранчевий, коричневий, жовтий або зелений, на загал про осіннє листя говорять, що воно жовте або золоте [8, с. 105]. Крім того, назву *żółty* широко вживають у сполученні з назвами частин тіла людини, найчастіше – для позначення кольору обличчя. У цьому випадку назва *żółty* супроводжується негативною оцінкою, оскільки становить ознаку негативного фізичного стану: браку сну, перевтоми, нездорового стилю життя, хвороби, старості або навіть смерті [8, с. 106-107], – або таких емоційних станів, як заздрість, ревності, злість тощо [8, с. 108]. Отже, доходить висновку К. Вашакова, прототипну референцію кольору *żółty* можна розглядати у двох інтерпретаційних рамках: золотої осені з властивою їй конотацією достатку й багатства – й осені життя з конотацією старості, смутку й смерті [8, с. 105-106; пор. також 6, с. 110-111]. Крім того, К. Вашакова відзначає, що назву *żółty* широко використовують у

ЖОВТИЙ: ПРОТОТИПНА РЕФЕРЕНЦІЯ

сполученні з назвами тварин (комах, птахів тощо), причому вживання цього слова для позначення кольору очей тварин, зокрема диких, містить додаткову конотацію небезпеки [8, с. 111]. Образ пташенят із жовтими дзьобами є добре усталеним у сучасній польській мові і під час перенесення на домен „людина” утворює широко уживану метафору [8, с. 111], а жовток відіграє важливу роль у прототипній референції кольору *żółty* [8, с. 117]. Наступна група сполучень, яку описує К. Вашакова, стосується сфери „нежива природа” і має невиразну структуру; це глина, пісок, золото тощо [8, с. 112-113]. Цей колоратив може вживатися також для позначення каламутної води, містячи, відповідно, негативну конотацію [8, с. 113]. І лише після перегляду вищезазначених сфер К. Вашакова переходить до опису сфери „неба, горизонту, небесних тіл”, причому зазначає, що приписуваний сонцю (зокрема, коли йдеться про його світло, проміння) колір – це *złoty*, що ж до назви *żółty*, то її вживають лише, коли йдеться про його фізичні властивості без конотацій досконалості, радості, краси й багатства [8, с. 113-114]. Назву *żółty* застосовують також для позначення кольору зірок, місяця, неба й горизонту, а також вогню, іскор тощо [8, с. 114].

Проте якщо звернутися до результатів АЕ з носіями польської мови, то загальна картина буде дещо відрізнятися. Серед найчастотніших реакцій на стимул *żółty* знаходимо такі: *kwiat(y, ek)* 8,4%; *chińczyk* 4,2%; *ser* 4,1%; *cytryna* 3,3%; *stonecznik* 2,5%; *pies* 2,3%; *liść, słońce* 2,2%; *motyl* 2,1%; *piasek* 1,9%; *sweter* 1,5%; *dziób* 1,4%; *owoc* 1,2%; *jaskier, kaczeniec* 1,1%; *kanarek, pomarańcza, żonkil* 1% тощо [4, с. 196-197]. Проте не всі наведені реакції експлікують прототипну референцію цього кольору, оскільки деякі з них називають предмети, яким може бути властивий різний колір (наприклад, *pies, sweter*) і які через це не можуть слугувати прототипним референтом. Результативнішим вважаємо підхід, коли розгляду підлягає уся сукупність отриманих реакцій, згрупованих відповідно до того, які концептуальні структури вони експлікують. Як слушно зауважує Є. Бартмінський, одиничні ознаки, по-перше, можуть утворювати неявну категорію й належати до якогось одного аспекту, а по-друге, ознаки, на перший погляд випадкові, можуть бути похідними від базових, а тому внутрішньо мотивованими [1, с. 67]. Наприклад, реакція *kolo* 0,02% заслуговує на увагу дослідника передусім тому, що її аналоги наявні в матеріалах АЕ з носіями інших мов (рос. *желтый шар* 2,3%; *круг* 0,4% [17, т. 1, с. 194]; болг. *жълто колело* 0,1% [14, с. 86]), а також оскільки ці реакції можуть бути підсвідомо опосередковані зв'язком *жовтого* із *сонцем*.

Несподівано високу частотність зафіксовано у реакції *chińczyk*, що експлікує ознаку кольору шкіри людини відповідної раси. Реакції, що експлікують зв'язок *жовтого* з негативними фізичними й емоційними станами, виявилися менш частотними: *zazdrość* 1,9%; *żółta czka* 0,04%; *blady, boli, choroba, ospa, trucizna, trupi, żółć, złośliwy* – по 0,01% [4, с. 196-197]. Очевидно, що, незважаючи на меншу частотність цих реакцій, їх не можна залишати поза увагою, оскільки вони експлікують важливий фрагмент відповідної концептуальної структури у свідомості носіїв польської мови. Проте вважати, що колір шкіри становить прототипну референцію *жовтого*, навряд чи доцільно, оскільки в таких випадках йдеться, скоріше, про відтінок, а не про колір.

Використання аналізу виключно текстових матеріалів, на наш погляд, не дає змоги повністю виявити прототипну референцію жовтого кольору. Сполучення базових назв кольорів із назвами об'єктів, яким притаманний постійний колір, у тексті „виглядають як неправильні або ненатуральні” [8, с. 100]. Г. Кустова і К. Рахліна навіть вважають, що ці об'єкти у мові виявляються „безбарвними” [див. 5, с. 31], хоча, на наш погляд, у таких випадках причина є прямо протилежною: об'єкти усталеного кольору не потребують додаткової експлікації ознаки, яка входить до інтенціоналу лексичного значення (тобто тих ознак, „наявність яких є обов'язковою для денотатів цього класу” [16, с. 24-25]), оскільки це призводило б до появи семантично надлишкового сполучення слів у тексті [див. 16, с. 77]. Натомість в АЕ без усяких перешкод можуть виникати реакції, що експлікують саме

інтенціональні елементи значення. Цим, зокрема, і пояснюється незбіг між виявленими у текстах сполученнями слів та реакціями, отриманими під час АЕ, що зайвий раз підтверджує необхідність проведення аналізу втілених у мові концептів на ґрунті різномірного матеріалу.

Г. Кустова та К. Рахліна виділяють для рос. *желтый* декілька сфер прототипної референції, розташовуючи їх відповідно до значущості у такому порядку: рослини та фрукти, людина, молоді тварини, продукти [див. 5]. Реакції на стимул *желтый* виявляють певні відмінності прототипної референції цього кольору для носіїв російської мови порівняно з носіями польської, причому цю відмінність вбачаємо як у складі реакцій, так і в частотності корелятивних реакцій. Як найчастотніші реакції на стимул *желтый* виникають назви різних об'єктів цього кольору: *лист* 8,9%; *свет* 5,2%; *лимон* 5%; *цыпленок* 3,9%; *дом*, *песок*, *цветок* 2,5%; *шар* 2,3%; *апельсин*, *солнце* 1,9%; *одуванчик* 1,7% тощо [17, т. 1, с. 96], – проте не всі наведені реакції експлікують прототипну референцію *желтого*, оскільки деякі з них називають предмети, що можуть мати різноманітне забарвлення. Якщо зіставити результати АЕ зі словниковою дефініцією 'такий, що має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середнього між оранжевим і зеленим; кольору ячного жовтка, золота' [18, т. 1, с. 476], то не можна не побачити суттєвих відмінностей між експлікацією психологічно вагомих для носіїв мови прототипних референтів цього кольору та складових, що входять до вищенаведеної дефініції. Так, *желтый*, без сумніву, тісно пов'язаний із зеленим кольором (*зеленый* – 5,8%), проте реакції *оранжевый* не зафіксовано; реакції *желток*, *яйцо* – по 0,6% – і *золотой* – 0,2% [17, т. 1, с. 96] також не належать до найчастотніших. Отже, як свідчать дані АЕ, можна говорити про існування таких психологічно релевантних прототипних референтів *желтого* у свідомості носіїв російської мови, як рослинність (насамперед, *листя*; пор. також реакції *клен* 0,8%; *осень* 0,6%; *листок* 0,2% тощо), сонце (пор. також *диск*, *луч*, *месяц*, *свечи* – по 0,2%) та окремі види пташенят (див. вище і також пор. реакції *птенец* 0,4%; *воробышек*, *пушистый*, *утенок* – по 0,2%), дзьоб (реакція *клюв* – 0,2%, пор. також із реакцією *ребенок* 0,2%, що обумовлена метафоричним процесом) і жовток (реакція *желток* або метонімічна *яйцо* – по 0,6% [17, т. 1, с. 96]).

Оскільки найбільша відмінність у результатах аналізу стосується статусу сонця як прототипного референта для *желтого*, звернімося до тих реакцій на цей стимул, що експлікують саме ознаку кольору: *солнце красное* 2,5%, *желтое* 2,1%, *желтый* 0,2%; реакцій, що експлікували б зв'язок із *золотым*, не зафіксовано [17, т. 1, с. 611]. Реакція *красное* в цьому випадку зовсім не обов'язково експлікує ознаку кольору, а скоріше за все, становить експлікацію значення 'ясний, яскравий, світлий' [18, т. 2, с. 122], що йде від народнопоетичної традиції. Отже, зв'язок сонця з жовтим не викликає сумніву, проте такому сполученню слів у тексті властива семантична надмірність; сполучуваність із *золотым*, натомість, є семантично мотивованою, оскільки привносить додаткову конотацію 'досконалості', 'багатства' й 'радості'.

Для українського колоратива *жовтий* у словнику подано дефініцію 'який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між оранжевим і зеленим; який має колір золота, ячного жовтка, соняшникового суцвіття' [19, т. 2, с. 540]. Г. Яворська звертає увагу на гавтологію вказівки на жовток і пише про відсутність посилання на сонце, хоча відзначає, що воно імпліцитно присутнє у посиланні на соняшник, отже, це тлумачення спирається не на сонце (як в А. Вежицької), а на його конвенціоналізований репрезентант [2, с. 124]. Хоча у значенні прикметника *жовтий* не можна виявити безпосередньої й однозначної вказівки на об'єкт, колір якого завжди б залишався „найкращим взірцем” жовтого або його прототипом [2, с. 123], Г. Яворська відзначає широку уживаність цього прикметника для позначення кольору зів'ялої або засохлої рослинності (*жовте листя*, *жовта трава*, *жовтий очерет*) як характеристики людини, її зовнішнього вигляду, зокрема у хворобливому стані, із частинами тіла (*обличчя*, *вид*, *руки*, *чоло*, *пальці*, *зуби*, *очі*), зокрема небіжчика, а також фіксує порівняння

ЖОВТИЙ: ПРОТОТИПНА РЕФЕРЕНЦІЯ

з цим колоративом *жовта, як смерть, жовтий, наче мрець і жовтий, як віск* (із конотацією смерті) [2, с. 126-127]. Узагалі, Г. Яворська вважає, що **жовтий** указує на колір у властивому сенсі у сполученнях із назвами артефактів [2, с. 131] та пише про його колористичну розмитість, яку вважає проявом певної недостатності, несамостійності назви цього кольору. Так, пише вона, вживання прикметника **жовтий** з назвами рослин обмежується лише кількома конкретними видами (*трава, листя, дерево, очерет*); не вживається він із назвами окремих видів дерев або просторових об'єктів (*левада, долина*) [2, с. 128]. Крім того, аналіз уживання цього прикметника на матеріалі корпусу текстів виявив його сполучуваність із джерелами штучного світла, а щодо натурального, то зафіксована сполучуваність лише із словом *місяць*, а сполучень із словом *сонце* виявлено не було [2, с. 129].

Проте, як і у вищенаведених прикладах, результати АЕ з носіями української мови суттєво відрізняються від результатів аналізу корпусу текстів. Найчастотнішу реакцію на стимул **жовтий** становить *колір* 18,9%. Крім того, стимул **жовтий** викликав появу таких реакцій – назв об'єктів цього кольору: *сонце* 13,7% (а також *сонячний* 1,4%, *світло* 0,9%; *вогонь, день, захід сонця, літо, світанок, свічка* тощо 0,5%); *листок* 2,8% (а також *осінь* 2,4%, *листочок, листя* 0,5%); *лимон*, 2,4%; *банан* 1,4%; *апельсин, квітка, клен, тиениця, соняшник, тюльпан, яблуко* 0,9%; *колосок, кульбаба, опеньок, помідор, соняшник* 0,5% і *жовток* 0,5%. Як бачимо, на відміну від носіїв польської та російської мов, для носіїв української мови значну роль у референції жовтого відіграє саме сонце.

З другого боку, в асоціативному словнику Н.П. Бутенко найчастотнішу реакцію на стимул **жовтий** становить реакція *листя* 17,6%, що експлікує відповідний прототипний референт цього кольору (пор. також *осінь* 0,8%, *вересень, жовтень, сезон* 0,2%); друге місце за частотністю посідає реакція *колір* 15,5% [12, с. 33], а реакція *сонце* була отримана всього у 2,9% випадків (пор. також *місяць* 0,6%, *світло* 0,5%, *тепло* 0,4%, *вогонь, день* 0,2%, *вечір, місячний, полудень* 0,1%). Подібність результатів АЕ, що подані в українському асоціативному словнику Н.П. Бутенко, до результатів АЕ, що проводився з носіями російської мови, можна пояснити або впливом російської мови, або тим, що під час проведення АЕ у 1979 році не була врахована рідна мова респондентів, що зумовило появу реакцій-„перекладів” у цьому експерименті. Порівняймо також реакції-кольоропозначення на корелятивні стимули *сонце / солнце*. Російський стимул *солнце* викликав реакції *красное* 2,5%, *желтое* 2,1%, *желтый* 0,2% тощо [17, т. 1, с. 611]. У словнику Н.П. Бутенко зафіксовані реакції *сонце червоне* 4,9%, *жовте* 2,6%, *золоте* 2,4%, *жовтогаряче, золотосяйне* 0,1% [11, с. 275]. У нашому АЕ було отримано такі реакції-колоративи: *сонце жовте* 5,2%, *жовтий* 1,4%; *золоте* 0,9%; *жовто-червоне* 0,5%. Як і в попередньому випадку, результати експерименту 1989 року виявляють більшу подібність до результатів АЕ з носіями російської мови, оскільки перше місце за частотністю посідає реакція, що становить буквальний переклад російського усталеного сполучення *солнце красное*. Натомість результати експерименту 2002-2003 років виразно експлікують зв'язок між жовтим і сонцем у свідомості носіїв української мови.

Певною мірою подібні результати отримано в АЕ з носіями болгарської мови, де найчастотніші реакції на стимул *жълто* становлять *цвете* 16,8%; *слънце* 9,8%; *цветя* 6,3%; *лимон* 3,2%; *минзухар* 3,4%; *лале* 2,9%; *глухарче* 2% тощо [14, с. 86], що експлікують два найважливіші прототипні референти цього кольору: квітучі рослини і сонце. Про важливість *слънце* як прототипного референту жовтого для носіїв болгарської мови свідчать також реакції-колоративи *жълто* 2,1%, *златно* 0,2%, *жълт, жълт круг, оранжево* – по 0,1% [14, с. 172-173].

Як уже зазначалося, частина реакцій експлікує зв'язок жовтого з негативними фізичними й емоційними станами: укр. *жовтий хвороба* 0,6%, *жовч, обличчя, світлофор, хворий* – по 0,2%, *вигляд, жовтуха, квіток, лице, пропасниця, слабкість, смерть* тощо – по 0,1% [12, с. 33]; *хворий* 0,9%; *Боткін, голод, жовтуха, капець, псих, смуток, хворобливий* – по 0,5%; рос. *желтый больной, гепатит, ядовитый* – по 0,4%; *желчный, измученный* тощо – по 0,2% [17, т. 1, с. 96]; англ. *yellow coward, fever* – по 2%, *jaundice* 1%; *жълто болест* 0,4%, *злоба* 0,1% тощо [14, с. 86]

(див. приклади з польської мови вище). Проте навряд чи можна вважати колір шкіри хворої людини прототипним референтом жовтого кольору. СУМ фіксує окремий варіант значення слова „жовтий” – ‘зблідлий, змарнілий, із жовтим відтінком’ [19, т. 2, с. 540] (див. про багатозначність цієї лексеми у [2, с. 125]), що не зафіксоване у МАС для корелятивного російського „желтый” [18, т. 1, с. 476].

Як зазначає Р. Токарський, якісь внутрішні чинники спричинили, що значення цього кольору і його символіка в європейській культурі еволюціонували в напрямку негативного змісту; зокрема, *жовч* становить у мовній концептуалізації осередок станів засмучення, гніву, жалю або злості [6, с. 110-112]. Про важливість символічного значення цього кольору свідчать, зокрема, такі реакції: укр. *жовтий розлука* 1,5%, *жаль* 0,1% [12, с. 33]; *розлука, смуток* – по 0,5%; рос. *измена* 0,6%; *дьявол, изменчивый, разлука* 0,2% [17, т. 1, с. 194]; польськ. *zółty zdrada* 0,05%, *niebezpieczeństwo* 0,02%, *Diabeł* 0,01% [4, с. 196-197]. Окрім того, цей колір був пов’язаний з етнічною фобією, зумовленою, зокрема, тим, що під час другої світової війни євреїв зобов’язували носити жовтий знак у вигляді латки або трикутника [6, с. 111-112]. Пор., наприклад, такі реакції: *zółty żyd* 0,01% [4, с. 196-197], *жълто євреи* 0,1% [14, с. 86].

Висновки. Отже, залучення експериментальних даних до аналізу особливостей мовної концептуалізації дає змогу отримати психологічно релевантні результати та суттєво доповнює, а часом і змінює, наші уявлення про властивості окремих концептуальних структур у свідомості мовців. Так, встановлення прототипної референції жовтого кольору лише з використанням текстових даних ускладнено тим, що сполучення відповідного колоративу з назвами об’єктів, для яких цей колір становить інтенціональний елемент значення, зустрічаються надзвичайно рідко через їхню семантичну надмірність. Натомість результати АЕ дають змогу експлікувати ці елементи відповідних концептуальних структур, що зайвий раз підтверджує необхідність проведення аналізу втілених у мові концептів на ґрунті різномірного матеріалу.

Список літератури

1. Bartmiński J. Podstawy lingwistycznych badań nad stereotypem – na przykładzie stereotypu matki // *Jezyk a kultura*. – 1988. – №12. – S. 63-83.
2. Javorska G. Українські назви жовтий і золотий: świat natury i świat namalowany // *Studia z sematyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, przedykаты mentalne* / Pod red. R. Grzegorzycowej i K. Waszakowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2003. – Cz. 2. – S. 123-133.
3. Kiss G.R., Armstrong C., Milroy R., Piper J. *Edinburgh Associative Thesaurus*. <http://monkey.cis.rl.ac.uk/Eat/htdocs/eat.html>.
4. Kurcz I. Polskie normy powszchności skojarzeń swobodnych na 100 słów z listy Kent-Rosanoffa // *Studie psychologicke*, t. 8. – Warszawa, 1967. – S. 122-255.
5. Kustowa G., Rachilina E. O nazwach barw зелёный і жёлтый в języку rosyjskim // *Studia z sematyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, przedykаты mentalne* / Pod red. R. Grzegorzycowej i K. Waszakowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2003. – Cz. 2. – S. 23-36.
6. Tokarski R. Semantyka barw we współczesnej polszczyźne. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004. – 212 s.
7. Waszakowa K. Porównanie znaczeń podstawowych nazw barwy żółtej w języku polskim, czeskim, rosyjskim, ukraińskim i szwedzkim // *Studia z sematyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, przedykаты mentalne* / Pod red. R. Grzegorzycowej i K. Waszakowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2003a. – Cz. 2. – S. 163-188.
8. Waszkowa K. Językowe i kulturowe odniesienia nazwy barwy żółtej we współczesnej polszczyźnie // *Studia z sematyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, przedykаты mentalne* / Pod red. R. Grzegorzycowej i K. Waszakowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2003b. – Cz. 2. – S. 99-121.
9. Waszkowa K. Podstawowe nazwy barw i ich prototypowe odniesienia. Metodologia opisu porównawczego // *Studia z sematyki porównawczej* / Pod red. R. Grzegorzycowej i K. Waszkowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2000a. – Cz. 1. – S. 17-28.

ЖОВТИЙ: ПРОТОТИПНА РЕФЕРЕНЦІЯ

10. Waszkowa K. Struktura znaczeniowa podstawowych nazw barw. Założenia opisu porównawczego // Studia z sematyki porównawczej: nazwy barw, nazwy wymiarów, przedykty mentalne / Pod red. R. Grzegorzczukowej i K. Waszakowej. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2000b. – Cz. 1. – S. 59-72.
11. Бутенко Н.П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові. – Львів: Вид-во при ЛДУ видавничого об'єднання „Вища школа”, 1989. – 326 с.
12. Бутенко Н.П. Словник асоціативних норм української мови. – Львів: Вид-во при ЛДУ видавничого об'єднання „Вища школа”, 1979. – 120 с.
13. Вежицкая А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия // А. Вежицкая. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1997. – С. 231-290.
14. Герганов Е. Български норми на словесни асоциации. – София: Наука и изкуство, 1984. – 272 с.
15. Залевская А.А. Некоторые проявления специфики языка и культуры испытуемых в материалах ассоциативных экспериментов // Этнопсихоллингвистика. – М., 1988. – С. 34-48.
16. Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика). – М.: Высшая школа, 1983. – 127 с.
17. РАС – Русский ассоциативный словарь: В 2 т. / Ю.Н. Караулов, Г.А. Черкасова, Н.В. Уфимцева, Ю.А. Сорокин, Е.Ф. Тарасов. – М.: ООО „Издательство Астрель”; ООО „Издательство АСТ”, 2002.
18. МАС – Словарь русского языка: В 4 т. – М.: Русский язык, 1985-1988.
19. СУМ – Словник української мови: В 11 т. – Київ: Наукова думка, 1971. – Т. 2. – 550 с.

Поступила до редакції 16.02.2005 р.